

มหัศจรรย์ยาจากเมล็ดหมามูย

ผศ.ดร.สุดารัตน์ หอมหวล

“หมามูย” ที่เรารู้จักกันมาแต่ดั้งเดิมนั้น อาจเป็นเพียง “วัชพืชที่ต้องกำจัดทิ้ง” เพราะมีขนพิษที่ทำให้คัน และระคายเคืองผิวอย่างมาก หากมีตงหมามูยอยู่ข้างรั้วบ้านใครแล้วละก็ เป็นต้องรีบตัดทิ้ง เพราะแม้แต่เดินเฉียดเข้าไปใกล้ตงหมามูยก็อาจทำให้รู้สึกคันยุกยิกได้เลยทีเดียว แต่ปัจจุบันมีการค้นพบประโยชน์ทางยาที่น่าสนใจจากเมล็ดหมามูยหลายประการ จนทำให้เจ้าหมามูยไร้ค่า อาจกลายเป็นพืชที่สร้างมูลค่าได้อย่างมหาศาลในอนาคตก็ว่าได้ เรามาทำความรู้จักหมามูยกันให้มากขึ้นดีกว่านะค่ะ

เมล็ดหมามูยมีการนำมาใช้ในตำราอายุรเวทของอินเดียมาตั้งแต่โบราณแล้วนะค่ะ โดยใช้เป็นยารักษาโรค “Kampavata” (‘kampa’=tremors หรืออาการสั่น) โรคนี้มีอาการหลายอย่างตามบันทึกของตำราอายุรเวท เช่น มือเท้าสั่น แข็งเกร็ง เคลื่อนไหวร่างกายลำบาก ซึมเศร้า นอนไม่หลับ หลงลืม เป็นต้น ซึ่งเป็นอาการทางระบบประสาท ในปัจจุบันเรียกว่า “โรคพาร์กินสัน” ค่ะ และเขาก็ยังใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน สำหรับการนำมาใช้รักษาโรคพาร์กินสัน ปัจจุบันมีงานศึกษาวิจัย พบว่าโรคนี้เกิดจากการ

ขาดสารสื่อประสาทโดปามีน โดยร่างกายต้องใช้ L-dopa เป็นสารตั้งต้นในการสังเคราะห์โดปามีน และพบว่าเมล็ดหมามูยเป็นแหล่งที่มีสาร L-dopa อยู่สูงเมื่อเทียบกับพืชอื่น ในบางประเทศ เช่น

อินเดีย บังคลาเทศ ศรีลังกา ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประเทศมาเลเซีย มีการปลูกและจำหน่ายผลิตภัณฑ์

จากเมล็ดหมามูยในรูปแบบผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เรียกว่า “velvet bean”

ระบุว่ามีสรรพคุณใช้รักษาอาการสั่น ทำให้กล้ามเนื้อ และกระดูกแข็งแรง ทำให้การนอนหลับ และสมรรถภาพทางเพศดีขึ้น นอกจากนี้

ในประเทศไนจีเรีย ยังมีการนำเมล็ดหมามูยมากินเพื่อป้องกันพิษงู

โดยหมอยาพื้นบ้านไนจีเรีย เชื่อว่าการกลืนเมล็ดหมามูยจำนวน 2 เมล็ด ใช้เป็นยาป้องกันพิษงูได้เป็นเวลา 1 ปีเลยทีเดียว ทั้งนี้มีรายงานสรรพคุณเมล็ดหมามูยในการต้านพิษงูเห่า ในบทความนี้ด้วยนะค่ะ นอกจากนี้ตำราอายุรเวทของอินเดีย กล่าวว่าเมล็ดหมามูยเป็นยาบำรุงกำลัง กระตุ้นสมรรถภาพทางเพศสำหรับบุรุษ ใช้ขับพยาธิ และลดการอักเสบได้อีกด้วย สำหรับสรรพคุณในตำรายาไทย ระบุว่าใช้เมล็ดปรุงเป็นยาแก้ไอ, ขับปัสสาวะ, บำรุงประสาท รักษาโรคบุรุษ, กระตุ้นกำหนด และเป็นยาฝาดสมาน

www.thaicrudedrug.com
by Sudarat Homhual

หมามูย เป็นพืชที่ขึ้นในประเทศเขตร้อน พบได้ทั้งในแถบเอเชีย แอฟริกา หมู่เกาะแปซิฟิก มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Mucuna pruriens* (L.) DC. ชื่อพ้อง *Mucuna prurita* Hook. วงศ์ Fabaceae – Papilionoideae จัดเป็นไม้ล้มลุกทอดเลื้อย ยาว 3-10 เมตร ใบเป็นใบประกอบ มีใบย่อย 3 ใบ รูปไข่แกมสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน แผ่นใบมีขนสีเทาคลุมทั้งสองด้าน ดอกมีสีม่วงคล้ำ ออกเป็นช่อที่ซอกใบ ยาว 15-30 ซม.

ช่อดอกจะย้อยลง ดอกย่อยมีจำนวนมาก กลีบดอกคล้ายดอกถั่ว ผลเป็นฝักโค้ง รูปตัวเอส “S” มีขนแข็งและสั้นสีน้ำตาลอมแดง ซึ่งหลุดร่วงง่ายและเป็นพิษ เมล็ดแข็ง รูปรีแบน ผิวเมล็ดเรียบเกลี้ยง สีดำ เป็นมัน (ภายในฝัก มี 4-7 เมล็ด) ขนาดกว้าง 0.5 มม. ยาว 1.0 ซม. ขอบเมล็ดบริเวณที่ติดกับฝัก มีเนื้อเยื่อเป็นวงสีขาวโดยรอบบริเวณที่เมล็ดจะงอก กึ่งกลางเมล็ดด้านหนึ่งมีรอยบุ๋มลงไปตรงกลาง

ฝักหามาอยู่ขณะยังอ่อนใช้เป็นฝักได้นะคะ ในบางประเทศปลูกไว้เพื่อนำไปเป็นอาหารสัตว์ มีข้อแนะนำการเก็บฝักหามาอยู่ที่มีขนพิษแล้วทำให้เก็บขณะฝักเปียก จะเก็บง่ายไม่คันคะ ส่วนการแกะเมล็ดนั้น ปกติทำได้ยากเพราะต้องระวังขน จึงควรนำไปตากแดด ในฝักที่แก่จัดแล้ว เมื่อแห้งและตากแดดได้ที่แล้ว เมล็ดจะดีดออกมาเอง

องค์ประกอบทางเคมี

ในเมล็ดหามุ่มย พบสาร L-DOPA (L-3,4-dihydroxyphenyl alanine) ประมาณ 7-10% ซึ่งเป็นกรดอะมิโนที่พบมากที่สุดประมาณ 50% ของกรดอะมิโนทั้งหมดในเมล็ด

สารกลุ่มอัลคาลอยด์ที่พบหลายชนิด เช่น mucunine, mucunadine prurienine, prurieninine, prurienidine รวมทั้งอัลคาลอยด์ ในกลุ่ม isoquinoline อีกหลายชนิด

สารอื่นๆที่พบเช่น vernolic acid, gallic acid, tryptamine, alkylamines, steroids, flavonoids, coumarins, cardenolide

ภาพดมามุ่มย
บริเวณริมทุ่งนา
หมู่บ้านดอนกลาง
อ.วารินชำราบ
จ.อุบลราชธานี

การศึกษาทางเภสัชวิทยา และคลินิก

ฤทธิ์ด้านพาร์กินสัน

การให้ผงเมล็ดหมามูยขนาด 30 กรัม (เทียบเท่ากับ L-dopa 1,000 มก.) ละลายน้ำดื่ม กับผู้ป่วยพาร์กินสัน โดยให้ครั้งเดียวต่อสัปดาห์ พบว่ายาจากเมล็ดหมามูยมีประสิทธิภาพดีกว่ายามาตรฐาน L-dopa/carbidopa โดยยาจากเมล็ดหมามูยออกฤทธิ์ได้เร็วกว่า และยาวนานกว่า โดยไม่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการ dyskinesia เพิ่มขึ้นเหมือนการใช้ยาสังเคราะห์ (อาการ dyskinesia คืออาการหยุกหยิก หมายถึง การเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เนื่องมาจากการได้รับยาในกลุ่ม dopaminergics โดยเฉพาะยา levodopa)

ยาจากเมล็ดหมามูย สามารถใช้เป็นยาเดี่ยวในการรักษาพาร์กินสันได้ โดยไม่ต้องใช้ร่วมกับยากลุ่ม decarboxylase inhibitor (ยาที่ช่วยลดการทำลาย L-dopa ทำให้ L-dopa เข้าสู่สมองเพิ่มขึ้น เช่นยา carbidopa หรือยาอื่นๆ) อาจเนื่องจากในเมล็ดหมามูยมีสารกลุ่มนี้อยู่แล้ว หรืออาจมีสารที่ช่วยลดอาการ dyskinesia ได้

นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าผู้ป่วยพาร์กินสันเพศหญิง วัย 85 ปี ที่ได้รับสารสกัดหมามูยในขนาดเทียบเท่า levodopa 600 มก.ต่อวัน เป็นเวลา 1 เดือน มีสีผมเข้ม และดำขึ้น จากเดิมที่เป็นสีขาว และค่อยๆมีบริเวณที่สีผมเข้มกว้างเพิ่มขึ้น อีกด้วย

ฤทธิ์ต่อสมรรถภาพทางเพศ

สารสกัดจากเมล็ดหมามูยที่สกัดด้วยเมทานอลและสกัดต่อด้วยน้ำ เมื่อทดสอบแบบ in vitro โดยตัดอวัยวะหนูมาทดสอบ พบว่าสารสกัดมีผลทำให้ภาวะองคชาติไม่แข็งตัว (erectile dysfunction) มีอาการดีขึ้น โดยออกฤทธิ์ยับยั้ง Rho-kinase 2 (ROCK II) ได้ 37.55% ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มการแข็งตัว โดยทำให้เกิดการคลายตัวของกล้ามเนื้อเรียบ ส่วน cavernosum ทำให้มีเลือดเข้าไปยังองคชาติเพิ่มขึ้น และทำให้เกิดแรงดันให้เกิดการแข็งตัวขององคชาติในบวรุช

สารสกัดทั้งต้นมีฤทธิ์กระตุ้นการสร้างและการเคลื่อนไหวของตัวอสุจิ ช่วยให้ผู้ที่มิตัวอสุจิน้อยมีโอกาสมีลูกได้มากขึ้น น้ำต้มมีฤทธิ์ลดการอักเสบของต่อมลูกหมากในคน การบ่อนหนูแรทเพศผู้ด้วยสารสกัดเอทานอลจากเมล็ดหมามูยที่ความเข้มข้น 200 มก./กก. ของน้ำหนักตัว วันละครั้ง เป็นเวลา 21 - 45 วัน สามารถเพิ่มสมรรถภาพทางเพศของหนูได้ กล่าวคือมีผลทำให้พฤติกรรมทางเพศของหนูเปลี่ยนไป โดยมีพฤติกรรมการจับคู่และการขึ้นคร่อมตัวเมียถี่ขึ้น และมีระยะเวลาในการเริ่มสอดใส่อวัยวะเพศครั้งแรกจนหลังน้ำเชื้อ (ejaculation latency, EL) เพิ่มขึ้น แต่เมื่อนำผงบดของเมล็ดหมามูยมาทดลองในหนูแรทเพศเมีย กลับมีผลทำให้พฤติกรรมทางเพศมีแนวโน้มลดลง กล่าวคือ มีพฤติกรรมการจับคู่กับหนูตัวผู้ลดลง และปฏิเสธการรับการผสมพันธุ์จากหนูตัวผู้ แสดงให้เห็นว่าการรับประทานเมล็ดหมามูยอาจให้ผลแตกต่างในระหว่างเพศชายและหญิง

ในประเทศอินเดีย ทดสอบอาสาสมัครเพศชายที่มีภาวะจำนวนสเปิร์มน้อย และสเปิร์มมีการเคลื่อนไหวผิดปกติ โดยให้อาสาสมัครดื่มนมที่ผสมกับผงบดเมล็ดหมามูยขนาด 5 กรัม วันละครั้ง เป็นเวลา 3 เดือน พบว่าค่าความเข้มข้นของสเปิร์ม และการเคลื่อนไหวของสเปิร์มเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีค่าเกือบเทียบเท่ากับอาสาสมัครที่มีสุขภาพดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมล็ดหมามูยมีประสิทธิภาพในการช่วยปรับปรุงคุณภาพน้ำเชื้อให้ดีขึ้นได้

ฤทธิ์ต้านเบาหวาน

สารสกัดน้ำจากเมล็ดหมามูย ลดระดับน้ำตาลในเลือดของหนูปกติที่ได้รับกลูโคสได้ เมื่อให้สารสกัดขนาด 100 และ 200 มก./กก. สามารถลดระดับน้ำตาลจาก 127.5 เป็น 75.6 มก% ภายหลังได้รับสารสกัดเป็นเวลา 2 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังลดระดับน้ำตาลในหนูเบาหวาน (ถูกเหนี่ยวนำด้วย streptozotocin) สามารถลดระดับน้ำตาลจาก 240.5 เป็น 90.6 มก% ภายหลังได้รับสารสกัดเป็นเวลา 21 วัน

การให้สารสกัดเอทานอลจากเมล็ดหมามูย ขนาด 5, 10, 20, 30, 40, 50, 100 มก./กก. แก่หนูเบาหวาน (ถูกเหนี่ยวนำด้วย alloxan) สามารถลดระดับน้ำตาลในเลือดได้ 18.6, 24.9, 30.8, 41.4, 49.7, 53.1, 55.4 % ตามลำดับ ภายหลังได้รับสารสกัด 8 ชั่วโมง เมื่อเทียบกับยามาตรฐาน glibenclamide ขนาด 5 มก./กก. /วัน ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้ 59.7%

ฤทธิ์ต้านพิษงู

ซีรัมอิมมูโนโกลบูลิน (serum immunoglobulin) ของกระต่ายที่ได้จากการฉีดสารสกัดน้ำจากเมล็ดหมามูย มีประสิทธิภาพในการยับยั้งพิษงูเห่าโดยพบว่าหนูที่ได้รับซีรัมกระต่าย โดยการฉีดเข้าช่องท้องในขนาด 3.4 กรัม/กก. ก่อนการได้รับพิษงู (ขนาด 0.75 มก./กก.ip) อัตราการรอดชีวิตของหนูจะสูงขึ้น โดยหนูที่ได้รับซีรัมอิมมูโนโกลบูลิน ก่อนได้รับพิษงู เป็นเวลา 4, 24, 72 และ 168 ชม. มีอัตราการรอดชีวิต 0, 80, 90 และ 100% ตามลำดับ

ฤทธิ์ลดการอักเสบ และขับปัสสาวะ

สารสกัดเอทานอลส่วนเหนือดินของหมามูย มีฤทธิ์ลดการอักเสบ ที่อุ้งเท้าหนู จากการกระตุ้นด้วยคาราจีแนน และมีฤทธิ์ขับปัสสาวะในหนู เมื่อให้ในขนาด 200 และ 400 มก./กก. ทำให้อัตราส่วนการขับ Na^+/K^+ เป็น 1.48 และ 1.45 ตามลำดับ ซึ่งใกล้เคียงกับยามาตรฐาน furosemide มีอัตราส่วนการขับ 1.47

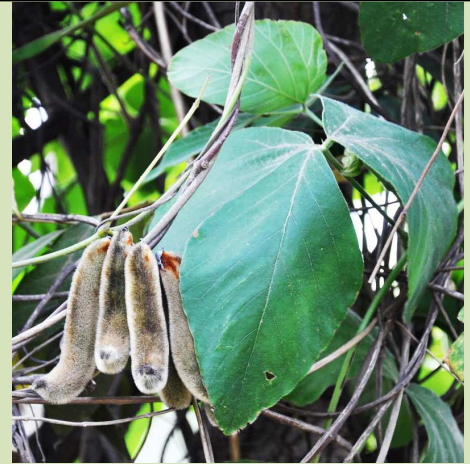
ฤทธิ์ยับยั้งอนุมูลอิสระ

สารสกัดเอทิลอะซีเตตจากหมามูยทั้งต้น พบว่ามีฤทธิ์จับอนุมูลอิสระ DPPH โดยมีค่า $IC_{50} = 420$ ug/ml เมื่อเทียบกับสารมาตรฐาน rutin (ค่า $IC_{50} = 480$ ug/ml) มีฤทธิ์จับอนุมูลอิสระ superoxide anion โดยมีค่า $IC_{50} = 180$ ug/ml เมื่อเทียบกับสารมาตรฐาน quercetin (ค่า $IC_{50} = 60$ ug/ml)

สารสกัดเมทานอลจากหมามูยทั้งต้น พบว่ามีฤทธิ์ Iron chelating โดยมีค่า $IC_{50} = 220$ ug/ml เมื่อเทียบกับสารมาตรฐาน EDTA (ค่า $IC_{50} = 65$ ug/ml)

ฤทธิ์ยับยั้งการเกิดออกซิเดชันของไขมัน

สารสกัดเมทานอลจากเมล็ดหมามูย มีฤทธิ์ยับยั้งการเกิด lipid peroxidation ในหลอดทดลอง โดยมีค่า $IC_{50} = 217.25 \text{ ug/ml}$ เมื่อเทียบกับสารมาตรฐาน L-ascorbic acid และ quercetin (มีค่า $IC_{50} = 41$ และ 19.75 ug/ml ตามลำดับ)

ฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรีย

สารสกัดเอทานอลส่วนเหนือดินของหมามูย เมื่อทดสอบด้วยวิธี disc diffusion ในขนาด 20 มก/disc พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรีย 7 ชนิด คือ *Staphylococcus saprophyticus*, *Shigella sonnie*, *Salmonella typhi*, *Vibrio cholera*, *Streptococcus epidermidis*, *Shigella flexneri*, *Staphylococcus aureus* โดยมีขนาดโซนใส 10.76 – 15.55 มม.

สารสกัดเมทานอลจากเมล็ดหมามูย เมื่อทดสอบด้วยวิธี disc diffusion ในขนาด 500 และ 750 ug/ml/disc พบว่ามีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อ *Bacillus pumillus* 8241, *Escherichia coli* 5B, *Vibriae cholera* 1353 และ 226101

ข้อควรระวังในการใช้เมล็ดหมามูย

ขนจากฝัก ทำให้เกิดอาการระคายเคืองอย่างแรง ทำให้คันเป็นผื่นแดง ปวดและบวมได้ หากถูกขนพิษของหมามูย ให้ใช้ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนคลึงให้นุ่ม แล้วนำมาถูบริเวณขนออกมาก

การกินเมล็ดหมามูยมากเกินไป อาจทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ปวดมวนท้อง คลื่นไส้ อาเจียน หรือการกินเมล็ดที่ไม่ได้คั่ว ไม่ได้นึ่ง หรือไม่สุก อาจทำให้เกิดพิษได้

ไม่ควรกินเมล็ดหมามูยร่วมกับยาในกลุ่ม Monoamine oxidase inhibitor (MAOIs) ซึ่งเป็นยาต้านการซึมเศร้าเนื่องจากอาจเสริมฤทธิ์กันทำให้ความดันเพิ่มสูงได้ รวมทั้งไม่ควรกินร่วมกับยา หรือสมุนไพรที่มีฤทธิ์ต้านการแข็งตัวของเลือด เช่น กระเทียม แป๊ะก๊วย เป็นต้น เพราะอาจทำให้เลือดไหลหยุดยาก โดยเฉพาะในช่วงเข้ารับการผ่าตัด

เมล็ดของหมามูยมีสาร L-dopa หรือ Levo-3,4- dihydroxyphenylalanine อยู่ปริมาณสูง ซึ่งอาจมีผลต่อสมองส่วนต่างๆ ในหลายเส้นทาง โดยเฉพาะการควบคุมการเคลื่อนไหว และอาจมีผลทำให้ความดันโลหิตต่ำลง การรับประทานในปริมาณที่มากอาจมีผลเสียต่อร่างกายได้

เอกสารอ้างอิง

1. พิษานันท์ สีสแก้ว. โรคห่อนสมรรถภาพทางเพศ. จุลสารข้อมูลสมุนไพร. 2553:28;2-17.
2. สุภาภรณ์ ปิติพร.บันทึกของแผ่นดิน 4 สมุนไพร ยากำล้าง. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปรมัตถ์การพิมพ์:กรุงเทพมหานคร, 2554.
3. Aguiyia,JC, Igwehb AC, Egesiec UG, Leoncinid R. Studies on possible protection against snake venom using *Mucuna pruriens* protein immunization. *Fitoterapia* 1999;70; 21-24.
4. Arulkumar S, Sabesan M. The behavioral performance tests of *Mucuna pruriens* gold nanoparticles in the 1-methyl 4-phenyl-1,2,3,6-tetrahydropyridine treated mouse model of parkinsonism. *Asian Pacific Journal of Tropical Disease*. 2012;2(1); S499-S502.
5. Bhaskar A, Vidhya VG, Ramya M. Hypoglycemic effect of *Mucuna pruriens* seed extract on normal and streptozotocin-diabetic rats. *Fitoterapia* 2008;79; 539-543.
6. Goswami SK, et al. Screening for Rho-kinase 2 inhibitory potential of Indian medicinal plants used in management of erectile dysfunction. *Journal of Ethnopharmacology* (2012), <http://dx.doi.org/10.1016/j.jep.2012.07.045>
7. Katzenschlager R, Evans A, Manson A, Patsalos PN, Ratnaraj N, Watt H, Timmermann L, Giessen R, Lees AJ. *Mucuna pruriens* in Parkinson's disease: a double blind clinical and pharmacological study. *J Neurol Neurosurg Psychiatry* 2004;75:1672-1677.
8. Kumar DS, Muthu AK, Smith AA, Manavalan R. In vitro antioxidant activity of various extracts of whole plant of *Mucuna pruriens* (Linn.) *Int J Pharm Tech Res*. 2010;2(3):2063-2070.
9. Lieu CA, Kunselman AR, Manyam BV, Venkiteswaran K, Subramanian T. A water extract of *Mucuna pruriens* provides long-term amelioration of parkinsonism with reduced risk for dyskinesias. *Parkinsonism and Related Disorders* 2010;16; 458-465.
10. Majekodunmi SO, Oyagbemi AA, Umukoro S, Odeku OA. Evaluation of the anti-diabetic properties of *Mucuna pruriens* seed extract. *Asian Pacific Journal of Tropical Medicine* 2011;4(8);632-636.
11. Misra L, Wagner H. Alkaloidal constituents of *Mucuna pruriens* seeds. *Phytochemistry* 2004;65(18); 2565-2567.
12. Misra L, Wagner H. Extraction of bioactive principles from *Mucuna pruriens* seeds. *Indian J Biochem Biophys* 2007;44; 56-60.
13. Munhoz RP, Dare P, Teive HAG. Darkening of white hair in parkinson's disease induced by levodopa rich *Mucuna pruriens* (velvet beans) extract powder. *Parkinsonism & Related Disorders*. 2012;18(2); S135-S136.
14. Rajeshwar Y, Gupta M, Mazumder UK. In vitro lipid peroxidation and antimicrobial activity of *Mucuna pruriens* seeds. *IJPT* 2005;4(1);32-35.
15. Scir A, Tanfania F, Bertoli E, Furlani E, NNadozieb H-O, Ceruttib H, Cortelazzob A, Binic L, Guerrantib R. The belonging of gpMuc, a glycoprotein from *Mucuna pruriens* seeds, to the Kunitz-type trypsin inhibitor family explains its direct anti-snake venom activity. *Phytomedicine* 2011;18; 887- 895
16. Singhala B, Lalkakaa J, Sankhlab C. Epidemiology and treatment of Parkinson's disease in India *Parkinsonism and Related Disorders* 2003;9; S105-S109.
17. Suresh S, Prithiviraj E, Prakash S. Dose- and time-dependent effects of ethanolic extract of *Mucuna pruriens* Linn. seed on sexual behaviour of normal male rats. *J Ethnopharmacology* 2009;122(3); 497-501.

